

NÆRINGSLIVETS RAMMEBETINGELSER I BARENTSREGIONEN.

I en åpen markedsøkonomi er det vanligvis det private initiativ og næringsliv som har ansvar både for ny næringsvirksomhet og for opprettholdelse og nyskapning i det bestående næringsliv. Slik forutsettes det å være eller bli, også i Barentsregionen.

Det er imidlertid samfunnets oppgave å legge rammebetingelsene til rette for næringsutvikling og særlig for det økonomiske samkvem over landegrensene.

I det lange løp er det verdiskapningen i næringslivet som skal gi ressurser til øket levestandard, miljø, kultur, utdanning, forskning, kommunikasjoner, o. s. v.

Det å etablere gode rammebetingelser for næringslivet er derfor en av Barentssamarbeidets viktigste oppgaver.

Ambisjonsmessig kan man tenke seg to nivå i dette arbeidet.

Det første nivå er å oppnå betingelser som ligger på linje med internasjonale regler for næringsvirksomhet og økonomisk samkvem.

Det neste nivå er å oppnå betingelser for samarbeide innen Barentsregionen som er enklere, lettere og rimeligere enn det som er vanlig i internasjonalt samkvem.

Det første mål vil være å nå det første ambisjonsnivå. Etterhvert vil det være naturlig å legge til rette for å komme lengst mulig i det neste nivå.

Denne rapporten er utarbeidet på bakgrunn av erfaring, samtaler og spørreundersøkelser til næringsbedrifter, hovedsaklig i Norge.

De fleste faktorer som er nevnt forholder seg til handelssamkvemet med Russland, da det er handel med Russland som idag er problemfylt for næringslivet. Selv om undersøkelsene i stor grad har vært gjort i Norge, er det stor enighet om at hovedproblemene er lik for næringslivet både i Sverige, Finland og Russland. Vi vil nedenfor ta for oss forskjellige forhold som vi mener er viktige for det økonomiske samkvem innen Barentsregionen.

1. ENDRINGSBILDET I RUSSLAND.

Russland har gjennomgått enorme politiske forandringer på få år. Det leder investorer til å frykte at der også kan oppstå dramatiske endringer i tiden som kommer.

Lover og regler endres og utvikles i raskt tempo.

Alt i alt gjør dette at investorer kvier seg for å satse i Russland.

Viktigere enn å gi investorer svært gunstige betingelser, kan det ofte være å gi dem fullt innsyn i regelverket og garanti for at de betingelser som de har gått inn på blir opprettholdt, og ikke ensidig forverres. En god praksis på dette overfor tidlige etableringer vil gi positive signaler tilbake til næringslivet og bane vei for stadig nye satsninger.

Det anbefales sterkt at Barentssamarbeidets ledende organer tilstreber å gi investorer garanti for trygghet og forutsigbarhet bak de betingelser de skal arbeide under.

Vi oppfatter at en av de store ideene om samarbeidet i nord er å bidra til politisk stabilitet.

2. HOLDNINGER.

De forskjellige folkeslag i regionen er vennlige og gjestfrie. Forholdene i regionen er i utgangspunktet fredelige.

Samtidig er folkeslagene og individene selvstendige og stolte av natur. De barske levevilkårene har ført til at mange er opptatt av å bevare kunnskaper og ressurser for seg selv og sine. I denne sammenheng kan de ofte se med stor mistanke og mistro på andres hensikter og motiver.

Alle tiltak som kan bygge opp gjensidig respekt og forståelse i og mellom folkeslagene i regionen er av stor betydning, også for næringslivsutvikling.

Profesjonell og etisk korrekt opptreden fra kontrollatens side er viktig. Vi tenker her på politi, toll, skattevesen, o. l.

Det er også viktig at alle tiltak som sikrer mennesker og verdier mot kriminelle handlinger blir lagt vekt på.

Utvikling av disse spørsmål har stor betydning for internasjonal deltagelse i regionens næringsutvikling.

Det er også viktig å animere media til å gi korrekte bilder av liv og virksomhet i regionen.

Ikke minst i et langsiktig perspektiv er de avgjørende at vi får respekt, fred og fordragelighet mellom folkene.

Barentsregionen er inspirert av regioner med stor økonomisk fremgang på tvers av landegrensene. Det er viktig at vi blir en slik region og ikke blir som en av de regionene som er preget av bestialsk vold og ufred.

3. FINANSIERING

Omfattende undersøkelser i næringslivet gjør det klart at finansieringsproblemer er den største hindring for næringsutvikling i Russland.

Løsningene må i enkelte tilfeller ligge i næringslivet selv.

Slike tilfeller vil som regel bare være mulig i ressursrike internasjonale selskaper eller selskapsgrupperinger. Prosjektene lønnsomhetsmuligheter vil måtte være meget gode og utgjøre drivkraften.

Det er mulig at det bare er petroleumsprosjekter som idag kan kvalifisere til slik satsing.

De selskapene som planlegger å gå inn er meget opptatt av å bygge opp mekanismer for å redusere og spre risiko.

Den mer allminnelige næringsutvikling i Russland vil som regel være henvist til at det offentlige og private, nasjonale og internasjonale virkemiddel og finansapparat utnyttes maksimalt. De deler av dette apparatet som kan påvirkes, må bevegges til å tilpasse sine virkemidler til den aktuelle situasjon.

Verdensbanken, EBRD, EU's forskjellige fond og andre internasjonale og nasjonale finansieringsinstitusjoner for utvikling må stadig animeres til å ta del i finansiering av utvikling i regionen.

Det er særdeles viktig at det på russisk side bygges opp et lov- og regelverk som legger til rette for ekstern investering.

Herunder er det viktig at det blir etablert ordning på følgende forhold:

Økonomisk lovverk.

Alle deler av lovverket som regulerer nærings- og handelsvirksomhet, nasjonalt og internasjonalt, må bringes på linje med internasjonal praksis, slik at det fremmer det økonomiske samarbeidet over landegrensene.

Pante- og sikkerhetsstillelsesordninger.

Det må etableres offentlig register over fast eiendom, fartøyer o. l. I tilknytning til et slikt register må det etableres mulighet til å få pant eller sikkerhet i fast eiendom, fartøyer o. l.

Lisenser, kvotetildelinger o. l.

Det må etableres ordninger hvorunder der gis bindende lisenser, kvoter, tillatelser o. l., når dette er en forutsetning for produksjonsbedrifter.

Motgarantier.

Det bør etableres muligheter for statlige eller regionale motgarantier når det er nødvendig for å utløse finansiering av prosjekter.

Betalingsinndrivning.

Det må etableres tilgjengelige ordninger for tvungen betalingsinndrivning.

Prospekter.

Det må etableres sedvane og regler for prosjektutredninger slik at der etableres tilfredsstillende dokumentasjon som grunnlag for finansiering.

Kredittinformasjon.

Det bør etableres sedvane, regler og muligheter for å få kredittinformasjoner for foretak.

Finansrådgivning.

Det bør etableres muligheter for å få etablert rådgivningsfunksjoner når det gjelder prosjektfinansiering.

4. JURIDISKE BETINGELSER / AVTALEFORHOLD**4.1 Handelsavtaler, økonomiske frisoner og bistandsområder**

Denne type virkemidler, nasjonale, bilaterale, regionale eller lokale må utredes og tilstrebes.

4.2 Økonomisk lovverk

Alle deler av det russiske lovverket som berører nærings- og handelsvirksomhet nasjonalt og internasjonalt, og særlig når det gjelder økonomisk samkvem over landegrensene, må vurderes og harmoniseres med tilsvarende vestlig lovverk.

4.3 Skatteforhold

Det er viktig at det er skatteavtaler mellom landene som virker slik at de oppmuntrer til investeringer og næringsutvikling.

Vi antar at det bør utredes og etableres skatteavtaler mellom landene i regionen både når det gjelder personer og selskaper.

Det bør ellers utredes og tilstrebes skatteordninger som stimulerer etablering av internasjonale planleggingsgrupper i de land som deltar i Barentsregionen.

Vi tenker spesielt på planlegging av store olje- og gassutbygginger.

Det er viktig for landenes næringsliv at slike planleggingsoppgaver utføres så nært som mulig. Det hjelper til å tilrettelegge for at de etterfølgende produksjons- og byggeoppdrag kan skje i de landene som deltar i Barentssamarbeidet.

4.4 Toll og avgifter

Det er viktig at toll og avgiftsregler formelt og praktisk er lett tilgjengelig og at praktiseringen ikke hindrer god flyt av varer over landegrensene.

Det er videre viktig at toll-, eksport- og importavgifter legges opp slik at de lager minst mulige beskrankninger når det gjelder varer og tjenester som går til næringsutvikling.

Tariffer og prosedyrer i Russland må dokumenteres.

De høye og tilsynelatende udifferensierte importavgiftene er et problem.

Det oppleves ofte at russiske kunder har problemer med å utrede importavgiftene. Dette skaper ofte vanskeligheter for leveranse og byggoppdrag som ellers har et normalt forløp.

Det vil ellers være viktig å få gjennomslag i Russland for de databaserte tollbehandlings-systemene som nå anvendes i vest (TVINN).

Likeledes at Russland tiltrer avtalen om ATA-Carnet.

4.5 Krav, standarder og normer

Krav, standarder og normer for produkter, materialer, utstyr og bygging må i første rekke gjøres lett tilgjengelig.

Det gjelder både språklig og anvendelsesmessig.

Dernest må det legges tilrette for gjensidig harmonisering og godkjenning av de forskjellige lands regler over hele regionen.

Kravet om godkjenning og sertifisering fra russisk side av alle innførte varer er en betydelig handelshindring.

Krav til fremlegging og utforming av søknader, spesifikasjoner, beregninger, tegninger, o. l. for godkjenningssinstanser må gjøres lett tilgjengelige.

4.6 Kontraktsbetingelser

Kontrakter består vanligvis av et sett standard kontraktsbetingelser, samt en spesifikk del som er individuelt oppbygget for det prosjektet gjelder. Gjensidig anerkjente standard kontraktsbetingelser mangler i industri- og handelssamkvemet mellom Norden og Russland.

Nordiske og russiske fagfolk, med grundig kjennskap og erfaring fra internasjonal kontraktsrett, bør engasjeres for utarbeidelse av et sett med balanserte, anerkjente og relevante kontraktsbetingelser innenfor områder som:

- levering, og eventuell montering, av teknisk materiell, utstyr og systemer
- entreprenørkontrakter
- ingeniørkontrakter
- levering av skip
- reparasjon og ombygging av skip og offshorefartøy
- offshorekontrakter
- levering av forbruksvarer

4.7 Innreise, opphold og arbeidstillatelser

Det bør søkes økt og lettere adgang til multivisum til Russland. Ordninger med oppholds- og arbeidstillatelser i Barentsregionen må utredes og etableres.

For å lette disse ting i Finland foreslår finsk hold at der etableres russisk generalkonsulat i Rovaniemi.

En russisk representasjon i Norrbotten vil også medvirke til utvikling av forbindelsene innen næringsliv, utdannelse, kultur og andre områder av gjensidig interesse.

5. ARBEIDSFORHOLD

5.1 Personssikkerhet

Det oppleves som usikkert å ferdes og være i Russland på grunn av kriminalitet. Det kreves spesiell oppførsel og aktsomhet fra vestlige gjesters side og påvirkning overfor politi o.l. for å kunne ferdes sikkert.

Det kan være nyttig å studere sikkerhetsforanstaltninger som brukes på tilsvarende utsatte steder i vestlige land, eksempelvis i Amerika.

5.2 Helseservice

Det påpekes fra flere hold at det bør opprettes forsikringsordninger som sikrer at russerne får dekket omkostninger til helseservice når de oppholder seg i Norge.

På den annen side bør det utvikles en helsetjeneste for utlendinger i Russland, og gjøres kjent hvor de kan henvende seg.

Det bør også rigges istand muligheter både for sjøredningstjeneste og flyambulansetjeneste i de områder hvor de vestlige opererer.

Alt dette må selvsagt gjøres i samarbeide mellom vestlige og russiske instanser.

6. KOMMUNIKASJONER

Økt mulighet for ferdsel i regionen er en forutsetning for økt handelssamkvem. Likeledes vil en utbedret telekommunikasjon være en stor fordel i det videre arbeidet.

6.1 Veier

6.1.1 Kirkenes-Pechenga-Murmansk

For Norge er veien til Murmansk sammen med flyforbindelsen en livsnerve i Barentssamarbeidet og innen næringslivet.

Ulike aktører vil ha innflytelse på de forskjellige punktene nedenfor, som alle berører veiforbindelsene mellom Kirkenes - Murmansk. Enkelte punkt vil være relevant også for andre veiforbindelser i Russland.

a) Åpen vei

Veien Kirkenes-Pechenga-Murmansk er bare åpen for vestlig trafikanter tre dager i uken. Det må ytes påvirkning på høyt politisk hold for å få åpning alle dager.

b) Samarbeid med russisk veivesen

Norsk veivesen må få midler og adgang til samarbeid med russisk veivesen for å holde veien åpen og trygg om vinteren. Når nødvendig må det organiseres kolonnekjøring.

Det bør også samarbeides når det gjelder veiforbedring, rekkverk, vintermerking, sandstrøing o.l.

c) Samarbeid med russisk politi

Det bør samarbeides med russisk politi når det gjelder anskaffelse, bruk og vedlikehold av materiell for overvåkning av trafikken.

Det gjelder bilmateriell, sambandsutstyr, utstyr for fartskontroll og promillekontroll, førstehjelp- og veihjelpsutstyr. Kontroll av sikring av last må også inngå i overvåkingsarbeidet.

d) Veimeldingstjeneste

Det bør opprettes en veimeldingstjeneste

e) Mobiltelefonstjeneste

NMT 450 systemet må utbygges til å dekke hele veien. Det bør gis informasjon om hvordan man kommer frem på systemet. Finsk televerk har konsesjon. Det må samarbeides med finnene for å få dette til.

f) Veihjelp

Det bør organiseres mulighet via multivisum og kjøretillatelse og avtaler med norske instanser slik at ambulanse, servicebiler og brøytebiler kan tilkalles fra Norge ved uhell eller ulykker.

g) Grensepassering

På russisk side er dette stadig en lite effektiv affære. Åpningstidene bør økes med en time om morgen og kveld. Saken bør tas opp med sikte på å oppnå større effektivitet.

h) Alternativ vei

Vi er kjent med at russerne ønsker at det anlegges en ny vei via Priretsnyj. Om ikke den veien blir veldig lang bør den startes opp og gjennomføres snarest mulig.

I mellomtiden må all innsats settes inn for å få mest mulig nytte av den eksisterende veiforbindelsen.

6.1.2 Vei Salla - Kandalaksha

Finsk hold påpeker at denne veien må opprustes mellom Alakurtti og Kandalaksha. Videre at det må startes planlegging av ny vei.

6.2 Jernbane

5.2.1 Jernbane Salla - Kandalaksha

Gjennomføring av dette prosjektet er viktig og har interesse for store deler av regionen.

6.2.2 Jernbane Kirkenes - Nikel

Gjennomføring av dette prosjektet er viktig.

6.2.3 Jernbane / vei Karelen - Finland

Karelsk hold påpeker at det er viktig at jernbane og veiforbindelser til Finland utbedres / utbygges.

6.3 Flyruter

For Norge er forbindelsen Kirkenes - Murmansk en livsnerve i Barentssamarbeidet. Innenlandsruter vil ta seg av interne forbindelser hvert enkelt land.

Det må presses på for å få forbindelser alle hverdager. Det antas at det er kommersielt grunnlag for daglige forbindelser med små fly, 20-50 seter.

Det synes også naturlig med en forbindelse Bodø - Arkhangelsk, i den grad trafikkgrunnet tilsier. Med mulig mellomlandinger i Luleå og Rovaniemi.

Det er også viktig å få flykommunikasjon i nord-sydgående retning innen den nordiske delen av Barentsregionen. Et ønskemål er en rute mellom Kirkenes - Luleå og Rovaniemi.

De steder som må få internasjonale flyforbindelser i Barentsregionen er i første omgang Arkhangelsk, Murmansk, Petrozavodsk, Rovaniemi, Luleå og Kirkenes.

Det anses som viktig at rutene kobles opp til internasjonale booking-systemer slik at internasjonal trafikk blir rutet via nærområdene i nord.

Det vil være nødvendig med forbedringer av baner, instrumentering og andre sikkerhetstiltak, tidsmessige terminaler med toll og politifasiliteter.

Profesjonelle tilbringer-tjenester må etableres.

6.4 Offisiell grenseovergang i Salla

Finsk hold påpeker at det er viktig at man får etablert en offisiell grenseovergang i Salla.

6.5 Post og telekommunikasjon

Disse tjenestene må fortsatt effektiviseres til og fra og i Russland.

Det norske televerkets innsats er et forbilde for andre offentlige og halvoffentlige tjenester.

Det nasjonale nett i Russland må imidlertid også effektiviseres. På sikt bør vel også de utenlandske systemene integreres i det nasjonale.

6.6 Mobiltelefonjeneste

NMT 450 systemer bør utbygges med så langt som mulig dekning av fylkene Murmansk, Arkhangelsk og Karelen.

Byer og veistrekninger prioriteres.

7. MILJØSIKRING OG OVERVÅKNING

De store miljøstruslene stammer vesentlig fra nukleær virksomhet og smelteverk.

Også utfra næringslivets synspunkt er disse problemene så store at de er truende. En annen sak er at bekjempelsen av disse truslene i seg selv gir grunnlag for næringsvirksomhet.

Så langt har målinger vist at havene er svært rene med hensyn til radioaktivitet. Det er viktig å kunne dokumentere at de er det. Likeledes å kunne oppdage kortere eller langvarige endringer som grunnlag for handlinger.

Det forekommer oss at gjennomføring av Oceanors Barents Seawatch prosjekt med et nett av målebøyer til havs vil være meget viktig i så henseende. Samt lignede målinger på land.

Sikring av igangværende nukleære installasjoner, nedlagte samt avfall kaller på internasjonalt engasjement.

På smelteverkssiden er det også viktig at det skjer en oppgradering av anleggene. Nikelproblematikken er vel kjent.

Løsningene kan bli ganske anderledes enn de fortøner seg idag. Endrede og mer realistiske kostnadsmodeller er på vei inn og vil kreve omfattende effektiviseringer og endringer av verkene. I enkelte tilfelle endog nedlegging.

På petroleumssektoren er det viktig at all tilgjengelig teknologi blir gjort tilgjengelig og brukt i bygging, drift og vedlikehold av produksjonsanlegg, transportsystem, raffinerier, lager osv. Dette gjelder ikke minst når offshore-felt skal bygges ut.

Om man ikke passer på kan det innenfor petroleumssektoren være duket for en tredje stor miljøtrussel.

Ressurs og miljømessig er det også viktig at all tilgjengelig teknologi blir satt inn for å øke utvinningsgrader i mange sammenheng.

Også mer generelt er det stort behov for vesentlig opprustning av miljø- og ressursforvaltning i Russland.

Det må der, som det har vært i Norden, være et resultat av større næringsmessig verdiskapning og overskudd.

Mange av de problemstillinger vi møter i Russland er kjent fra våre egne områder om vi ser oss litt tilbake.

8. UTDANNING

I næringslivs-sammenheng er det viktig at det blir lagt tilrette tilbud for russere om utdanning og opplæring ved profesjonelle institusjoner og i bedrifter.

Viktige tema kan være:

- Kvalitetssikring, kvalitetsstandarder
- Finansiering
- Markedsføring og eksportarbeide
- Bedriftsøkonomi
- Handelsutdannelse, forøvrig

- Språk
- Vestlig næringslivs kultur, etikk, mentalitet og sedvane

Nærmere utredning kan avdekke andre behov. Vi tror det er svært viktig at det legges opp tradisjonelle skoleopplegg istedenfor de norske "hotell kurs".

Det må også utredes hvilke tema det vil være hensiktsmessig for russere å tilby av utdanning og opplæring overfor vestlige næringslivsfolk.

Viktige tema kan være:

- Lover og forordninger / koder og standarder / lisenser og tillatelser
- Språk
- Russisk næringslivs kultur, etikk, mentalitet og sedvane.

Også her vil nærmere utredninger avdekke andre behov.

Det oppfattes også som viktig at det etableres hensiktsmessig utdanningsmateriell, ordbøker o.l.

Det vil også være behov for skoleservice for utenlandske barn og ungdom på sentrale steder i hele regionen.

9. INFRASTRUKTUR OG LOGISTIKK

Disse saksområdene representerer en stor svakhet på russisk side. Prosjekter og tiltak som kan forbedre dette bør gis høy prioritet.